VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Julkisentalouden suunnitelma vuosille 2017 – 2020/ Kuntien tukeminen
Kunta- ja terveysjaosto 26.4.2016

Valtiovarainministeriö/kunta- ja aluehallinto-osasto
Arto Salmela

28.90 Kuntien tukeminen

Kuntatalous

Kuntataloutta on leimannut viime vuodet jatkuva kireys, mihin ovat vaikuttaneet heikko suhdannetilanne ja verotulojen hidastunut kasvu, valtiontalouden tervehdyttämistoimenpiteet, kuntien tehtävien ja velvoitteiden lisääminen, palveluiden kysynnän kasvu muun muassa työttömyyden lisääntymisen myötä, muuttoliike sekä ikääntymiskustannusten asteittainen nousu. Edellisen hallituskauden aikana tehdyt päätökset alentavat osittain valtionosuusrahoituksen tasoa vielä uuden hallitusohjelmakauden aikana. Kunnat ovat jatkaneet toimintojensa sopeuttamista vähentämällä muun muassa henkilöstömenoja.

Tilinpäätösarvioiden perusteella kuntien vuosikate ja tilikauden tulos olivat odotettua parempia vuonna 2015. Kuntien ja kuntayhtymien vuosikate oli vuonna 2015 noin 2,5 mrd. euroa, mikä kattoi poistoista noin 98 prosenttia. Vuosikate heikkeni noin 400 milj. euroa vuoteen 2014 verrattuna. Syksyllä 2015 laaditun kuntatalousohjelman ennusteeseen verrattuna vuosikate oli noin 300 milj. euroa parempi. Vertailtavuus vuoteen 2014 on kuitenkin hankalaa kuntien liikelaitosten yhtiöittämisten vuoksi.

Kuvio: *Kuntatalouden vuosikate ja poistot vuosina 2000 – 2015a (käyvin hinnoin, milj. euroa)*

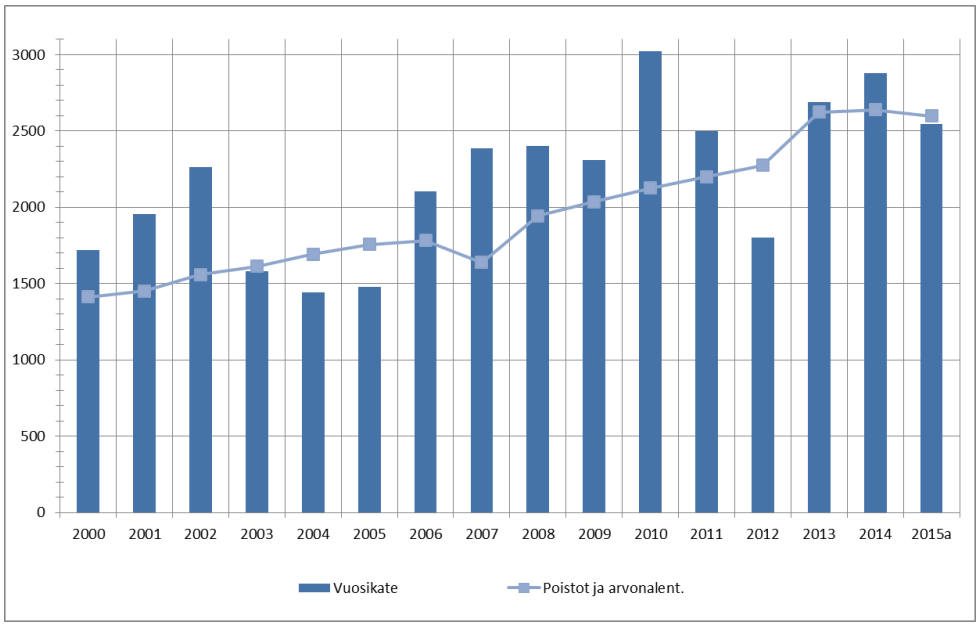

Myös lähivuosina kuntatalouden näkymät arvioidaan vaikeiksi. Toimintamenojen kasvupaine pysyy tulevina vuosina suurena, sillä palvelutarvetta kasvattaa väestön ikärakenteen muutos, lisääntynyt maahanmuutto ja

heikko työmarkkinatilanne. Hitaan talouskasvun vuoksi kuntatalouden verotulojen kasvu on jäämässä vaimeaksi. Kuntien ja kuntayhtymien toteuttamat sopeutustoimet kuitenkin vahvistavat kuntataloutta kuluvana vuonna. Myös valtion toimenpiteiden vaikutus on selvästi kuntataloutta vahvistava.

Kuntatalouden ennuste vuosille 2017–2020 on niin sanottu painelaskelma. Siinä ei ennakoida kuntien veroprosenttien korotuksia eikä muitakaan kuntien omia sopeutustoimia.

Mittavista sopeutustoimista huolimatta kuntien tulot eivät riitä kattamaan toimintamenoja ja investointeja. Ilman uusia kuntataloutta vahvistavia toimia nettorahoitustarve myös uhkaa kasvaa vuosikymmenen loppua kohden. Tulojen ja menojen välisen epäsuhdan korjaaminen edellyttää rakenteellisten uudistusten toteuttamista, kuntien tehtäviä ja velvoitteita vähentävien toimien toimeenpanoa sekä sitä, että kunnat jatkavat omia kuntataloutta vahvistavia toimiaan. Ilman menopaineita hillitseviä rakenteellisia uudistuksia kunnallisveroprosentteihin kohdistuu tulevina vuosina huomattava nostopaine.

Kuntatalouden kehitysarvio on kuvattu alla olevassa taulukossa.

Taulukko: *Kuntatalouden kehitys vuoteen 2020, kuntien kirjanpidon mukaan, mrd. euroa (käyvin hinnoin)*

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Tuloksen muodostuminen						
1. Toimintakate	**-27,7**	**-28,1**	**-28,1**	**-28,9**	**-29,7**	**-30,6**
2. Verotulot	21,2	21,7	22,1	22,7	23,3	24,0
3. Valtionosuudet, käyttötalous	8,2	8,8	8,8	8,8	8,7	8,7
4. Rahoitustuotot ja kulut, netto	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1
5. Vuosikate	**2,6**	**2,7**	**3,0**	**2,9**	**2,5**	**2,3**
6. Poistot	-2,6	-2,7	-2,8	-2,9	-2,5	-2,3
7. Satunnaiset erät, netto	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
8. Tilikauden tulos	0,3	0,3	0,4	0,2	-0,3	-0,6
Rahoitus						
9. Vuosikate	**2,6**	**2,7**	**3,0**	**2,9**	**2,5**	**2,3**
10. Satunnaiset erät	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
11. Tulorahoituksen korjauserät	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
12. Tulorahoitus, netto	**2,3**	**2,4**	**2,7**	**2,6**	**2,2**	**2,0**
13. Käyttöomaisuusinvestoinnit	-4,3	-4,5	-4,6	-4,6	-4,7	-4,7
14. Rahoitusosuudet ja myyntitulot	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
15. Investoinnit, netto	**-3,3**	**-3,5**	**-3,6**	**-3,6**	**-3,7**	**-3,7**
16. Rahoitusjäämä (tulorah.-invest.)	**-1,0**	**-1,0**	**-0,9**	**-1,0**	**-1,4**	**-1,7**
17. Lainakanta	17,0	18,1	19,0	20,1	21,6	23,3
18. Kassavarat	5,1	5,1	5,0	5,1	5,1	5,1
19. Nettovelka	12,0	13,1	14,0	15,0	16,5	18,2

- Hallituksen tavoitteena on vakauttaa ja tasapainottaa kuntataloutta:

- Kunnille ei anneta uusia kuntataloutta pysyvästi heikentäviä lakisääteisiä tehtäviä tai velvoitteita tai niiden laajennuksia.
- Jos kuntien ja kuntayhtymien toimintamenoja pysyvästi lisäävistä tehtävistä tai velvoitteista poikkeuksellisesti kuitenkin säädetään julkisen talouden kokonaisedun vuoksi, kuntatalouden rahoitusaseman heikentyminen estetään lisäämällä valtionapuja, karsimalla samassa yhteydessä kuntasektorin muita tehtäviä ja velvoitteita tai mahdollistamalla maksutulojen korotukset.
- Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti uusiin tai laajeneviin tehtäviin osoitetaan 100 prosentin valtionosuus
- Hallitusohjelmaan sisältyy kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämistoimenpiteitä, joiden arvioidaan vähentävän kuntien menoja vuoteen 2019 mennessä 540 milj. eurolla.
- Lisäksi hallituksen tavoitteena on vähentää kuntien kustannuksia 1 mrd. eurolla vähentämällä kuntien tehtäviä ja velvoitteita yli vaalikauden menevällä toimenpideohjelmalla (kärkihanke)
- Kuntataloudelle tasapainotavoite ja valtion toimille menorajoite

Kuntien peruspalvelujen valtionosuusmomentille on kuluvan vuoden talousarviossa sekä vuosien 2017 - 2020 kehyksissä sisällytetty hallitusohjelman mukaisia kuntien tehtävien muutoksia.

28.90.30 Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen

Vuodelle 2017 momentin määräraha on kehyksissä 8 763 milj. euroa. Se on 224 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Merkittävimmät määrärahan alenemiseen vaikuttavat tekijät ovat perustoimeentulotuen maksatuksen siirto Kelaan, hallitusohjelman mukaiset kuntien tehtävien vähentämiset, indeksikorotuksen jäädytys, edellisellä hallituskaudella päätetty 50 milj. euron leikkaus sekä kehysriihessä päätetty indeksisidonnaisten menojen säästöön liittyvä 74,8 milj. euron vähennys. Määrärahan tasoa nostaa muun muassa hallitusohjelman mukainen omais- ja perhehoidon kehittäminen sekä muut uudistukset, valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus sekä valtion rahoitus lääkäri- ja lääkintähelikopteritoimintaan.

Laskelmiin ei vielä sisälly hallitusohjelman mukainen erikoissairaanhoidon kannustinjärjestelmä. Järjestelmä on tarkoitus aloittaa portaittaan siten, että vuonna 2017 siirto valtionosuuksista järjestelmään olisi 100 milj. euroa, vuonna 2018 siirto olisi 175 milj. euroa ja vuodesta 2019 alkaen siirto olisi 250 milj. euroa.

Valtionosuusmomentilta siirretään 10 milj. euroa vuodesta 2018 alkaen momentille 28.90.31 kriisikuntien harkinnanvaraiseen yhdistymisavustukseen.

Kehykseen sisältyy seuraavat edellisissä kehyksissä päätetyt toimenpiteet:

Hallitusohjelman mukaiset uudistukset:

	2017	**2018**	**2019**	**2020**
	milj. euroa			
Perhehoidon kehittäminen	15	20	20	20
Lastensuojelu ja lapsiperheiden kotiapu	10	10	25	25
Omais- ja perhehoidon kehittäminen	75	75	75	75
Alueellisen erikoissairaanhoidon järjestämisen tehostaminen	-19	-25	-28	-38
Vanhuspalveluiden henkilöstömitoituksen tarkistaminen	-6	-13	-18	-18
Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden muutos	-16	-16	-16	-16
Lasten ja kasvattajien määrän suhteen muutos yli 3-vuotiaiden päivähoidossa	-16	-16	-16	-17

Säästö omais- ja perhehoidon kehittämisen johdosta	-31	-39	-46	-56
Vanhusten kotihoito, veteraanit ja sotainvalidien haitta-asteen alentaminen (liittyy stm:n momentille 33.50.51)	4,8	4,8	5,8	5,8

Edellisen hallituksen päätökset:

- Valtiontalouden tasapainottamiseen liittyvä 50 milj. euron leikkaus vuodelle 2017.

- Perustoimeentulotuen maksatuksen Kela siirto vuodesta 2017 alkaen. Kuntien maksuosuus vähennetään suoraan kunnille maksettavasta valtionosuudesta. Vähentää valtionosuuden tasoa vuonna 2017 noin 331 milj. euroa.

- Lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan rahoitus siirtyy peruspalvelujen valtionosuusmomentille. Rahoituksen taso vuodelle 2016 on noin 29,0 milj. euroa STM:n pääluokassa.

- Kustannustenjaon tarkistus tehdään jatkossa vuosittain. Vuoden 2017 talousarviossa tehtävän tarkistuksen vaikutus on noin 33 milj. euroa.

28.90.31 Kuntien yhdistymisen taloudellinen tuki (arviomääräraha)

Yhdistymisavustusten ja valtionosuusmenetysten kompensaatioiden maksamista jatketaan kuntauudistukseen liittyvissä vuosien 2016 – 2017 alusta voimaan tulevissa kuntien yhdistymisissä. Yhdistymisavustuksia ja valtionosuusmenetysten kompensaatioita maksetaan kuntarakennelain perusteella viimeisen kerran vuonna 2019. Kuntaliitoksia arvioidaan toteutuvan selvästi aikaisempia arvioita vähemmän, vuonna 2016 toteutuu neljä liitosta ja vuonna 2017 liitoksia arvioidaan toteutuvan 5.

Kehyspäätöksen mukaan vuonna 2018 momentilta maksetaan enintään 10 milj. euroa harkinnanvaraista yhdistymisavustusta kriisikunnille. Harkinnanvaraisen yhdistymisavustuksen määräraha on siirtoa kuntien peruspalvelujen valtionosuusmomentilta. Vuonna 20917 momentin määrärahan taso on noin 33 milj. euroa

28.90.20 Valtion ja kuntien yhteiset tietojärjestelmähankkeet

Vuonna 2017 momentin määräraha on 3,0 milj. euroa. Määrärahalla tuetaan kuntien informaatioteknologian kehittämishankkeita. Tavoitteena on tuottavuuden parantaminen julkisessa hallinnossa.

28.90.22 Itsehallintoalueiden sekä hallinto- ja palvelurakenteiden kehittäminen ja tukeminen

Momentin määrärahaksi on 0,4 milj. euroa vuonna 2017 ja 0,8 milj. euroa vuosina 2018 - 2019. Määrärahalla tuetaan uusien itsehallintoalueiden sekä kuntien hallinto- ja palvelurakenteiden kehittämistä.